

ANALELE PUTNEI

V

2009

1

SUMAR

CUVÂNT ÎNAINTE..... 3

COLOCVIILE PUTNEI, VI

BOGDAN-PETRU MALEON, Raporturile dintre puterea politică și autoritatea ecleziastică în Moldova lui Ștefan cel Mare. Între tradiția ortodoxă și specificul local.	5
ȘTEFAN ANDREESCU, Data epistolei lui Uzun Hasan către Ștefan cel Mare. Noi contribuții.....	17
NAGY PIENARU, Izvoare otomane privind Moldova lui Ștefan cel Mare.....	27
OVIDIU CRISTEA, O altă istorie: campania din 1497 în „Jurnalele” lui Marino Sanudo.....	39
TUDOR-RADU TIRON, Despre „soarele de amiază” din stema lui Ștefan cel Mare	51
NICOLAE N. PUȘCAȘU (†), VOICA MARIA PUȘCAȘU, Mănăstirea Voronețului. Arheologie și istorie.....	75
MARIA MAGDALENA SZÉKELY, Ctitorii Voronețului.....	139
IEROMONAH DOSOFTEI DIJMĂRESCU, Ștefan cel Mare și Daniil Sihuștrul. O nouă perspectivă.....	157
PR. CONSTANTIN COJOCARU, Antonie, mitropolit al Moldovei, al Cernigovului și al Belgorodului.....	171
ANDREI PIPPIDI, Mitropolitul Antonie, Ion Neculce și rușii	195
RUXANDRA MOAȘA NAZARE, Nichifor Sidis, mitropolit al Moldovei (1740–1750), predecesorul lui Iacov Putneanul	205
PETRONEL ZAHARIUC, Mitropolitul Iacov Putneanul și „necazul de obște” al Moldovei.....	219
IEROMONAH MARCU PETCU, Monahism, filiație și paternitate duhovnicească în timpul mitropolitului Iacov Putneanul	235

LUCIAN-VALERIU LEFTER, Un învățător al neamului: Iacov Putneanul.....	255
MONAH ALEXIE COJOCARU, Mitropolitul Iacov Putneanul, al doilea ctitor al Mănăstirii Putna.....	265
MIHAI-BOGDAN ATANASIU, Un colaborator al lui Iacov Putneanul: ieromonahul Nathan(ail).....	309
ȘTEFAN S. GOROVEI, Arhimandritul Vartolomei Mazereanu și activitatea sa. Noi contribuții.....	353

*

ABREVIERI	369
-----------------	-----

CUVÂNT ÎNAINTE

Prezentul număr al revistei „Analele Putnei” adună, în paginile sale, roadele culese la colocviul care a avut loc între 9 și 13 iulie 2008 (*Colocviile Putnei*, VI¹). Această reuniune științifică a stat sub semnul amintirii celor doi mitropoliți ai Moldovei îngropați aici și a căror comemorare a fost marcată de cifre rotunde: Teoctist I († 18 noiembrie 1478) și Iacov Putneanul († 15 mai 1778)². La acestea, s-a adăugat și împlinirea a 520 de ani de la sfințirea Mănăstirii Voroneț, aniversare omagiată prin comunicări care au venit în succesiune firească după ediția pomelnicului din veacul al XVIII-lea, pregătită pentru publicare de Andrei Eșanu și Valentina Eșanu și inclusă în numărul precedent al revistei³. Ca urmare, comunicările propuse pentru acest Colocviu au fost grupate în două mari secțiuni: **Ștefan cel Mare și epoca sa** (ședințele din dimineața și după-amiaza zilei de joi, 10 iulie) și **Mitropolitul Iacov Putneanul și vremea sa**⁴ (ședințele din dimineața și după-amiaza zilei de vineri, 11 iulie).

Colocviul a fost deschis miercuri, 9 iulie, printr-un *Te Deum*, urmat – în sala mare a Stăreției (Casa domnească) – de cuvântările inaugurale⁵. Programul primei zile a cuprins următoarele comunicări: Bogdan-Petru Maleon, *Raporturile dintre puterea politică și autoritatea ecleziastică în Moldova lui Ștefan cel Mare. Între tradiția ortodoxă și specificul local*; Liviu Pilat, *Mitropolitul Teoctist I și Biserica Moldovei*⁶; Ștefan Andreescu, *Data scrisorii lui Uzun Hassan către Ștefan cel Mare. Noi contribuții*⁷; Nagy Pienaru, Ovidiu Cristea, *Moldova, Imperiul Otoman și Veneția în 1497. Un document otoman inedit*⁸; Tudor-Radu Tiron, *Despre „soarele de amiază” din stema lui Ștefan cel Mare*; Paraschiva-Victoria

¹ O prezentare amănunțită a Colocviului au publicat Ieromonahii Teofan Popescu și Dosoftei Dijmărescu în „**Candela**. Revistă de Teologie și Cultură a Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților”, XVII, 2008, 5–7, p. 43–47.

² Vineri, 11 iulie, la ora 16, înainte de ultima ședință de comunicări, Înalt Prea Sfințitul Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, a oficiat o emoționantă slujbă de pomenire a celor doi mitropoliți, chiar la mormintele lor, din pridvorul bisericii Mănăstirii Putna.

³ **AP**, IV, 2008, 2, p. 91–248.

⁴ Cu acest prilej, Mănăstirea Putna a pregătit – cu concursul d-lui prof. dr. Mircea Ciubotaru – broșura: Mitropolitul Iacov Putneanul, *Cuvinte alese*, cuprinzând unele dintre cele mai frumoase texte, precedate de informații succinte privind viața și activitatea culturală a marelui ierarh.

⁵ În acest cadru, au fost prezentate și volumele, recent apărute, ale unor participanți la Colocviu: Bogdan-Petru Maleon, *Clerul de mir din Moldova secolelor XIV–XVI*, Iași, 2007; Liviu Pilat, *Între Roma și Bizanț. Societate și putere în Moldova (sec. XIV–XVI)*, Iași, 2008; Petronel Zahariuc, *De la Iași la Muntele Athos. Studii și documente de istorie a Bisericii*, Iași, 2008.

⁶ Inclusă de autor în cartea menționată în nota anterioară.

⁷ Se publică aici, cu un titlu ușor modificat.

⁸ S-a transformat în două studii, publicate de autori independent unul de celălalt.

Batariuc, *Fragmente vestimentare aflate în mormintele Mănăstirii Putna*⁹; Nicolae N. Pușcașu (†), Voica Maria Pușcașu, *Cercetările arheologice de la Voroneț (1964–1967)*¹⁰; Maria Magdalena Székely, *Ctitorii Voronețului*; Ierom. Dosoftei Dijmărescu, *Ștefan cel Mare și Daniil Sihastrul. O perspectivă nouă*¹¹; Emil Dragnev, „*Judecata de Apoi*” în *istoriografia picturii murale din Moldova de la mijlocul secolului XV până la mijlocul secolului XVI. Observații asupra unei „absențe” strănii și asupra unei „apariții” miraculoase*¹².

În a doua zi a lucrărilor, s-au citit următoarele comunicări: Pr. Constantin Cojocaru, *Antonie, mitropolit al Moldovei, al Cernigovului și al Belgorodului*; Andrei Pippidi, *Mitropolitul Antonie, Ion Neculce și rușii*; Ruxandra Nazare, *Nichifor Sidis, mitropolit al Moldovei (1740–1750), predecesorul lui Iacov Putneanul*; Petronel Zahariuc, *Iacov Putneanul și „necazul de obște” al Moldovei*¹³; Ierom. Marcu Petcu, *Mănăstiri și schituri din vremea lui Iacov Putneanul*¹⁴; Lucian-Valeriu Lefter, *Iacov Putneanul, școala din satul Putna și Școala Domnească din Iași*¹⁵; Monah Alexie Cojocaru, *Moștenirea lui Iacov Putneanul la Putna*¹⁶; Mihai-Bogdan Atanasiu, *Un colaborator al lui Iacov Putneanul: ieromonahul Nathan(ail)*; Andrei Eșanu, Valentina Eșanu, *O operă nevalorificată a lui Vartolomei Mazereanu: pomelnicul Mănăstirii Voroneț*¹⁷; Ștefan S. Gorovei, *Arhimandritul Vartolomei Mazereanu și activitatea sa. Contribuții*¹⁸.

Zilele de sâmbătă, 12 iulie și duminică, 13 iulie au fost consacrate unei excursii de studii, care i-a purtat de participanții la cel de-al VI-lea Colocviu putnean în ținuturile din nordul Bucovinei, rupte din trupul Moldovei istorice în 1775 și apoi din acela al României în 1940, prin Pactul Ribbentrop-Molotov. Au fost vizitate locuri vestite, cunoscute din cronică și documente și ale căror nume sunt înscrise în inima istoriei românești, precum Hotinul și Cernăuții, Toporăuții lui Miron vodă Barnovschi, Șepenițul lui Miron Costin și Cernauca Hurmuzăcheștilor.

REDACȚIA

⁹ Este pregătită pentru tipar și se va publica în *Cercetări arheologice la Mănăstirea Putna*, II.

¹⁰ Se publică aici, cu titlul schimbat.

¹¹ Se publică aici, cu un titlu ușor modificat.

¹² Textul nu a parvenit redacției până la încheierea acestui număr al revistei.

¹³ Se publică aici, cu un titlu ușor modificat.

¹⁴ Se publică aici, cu titlul schimbat.

¹⁵ Se publică aici, cu titlul schimbat.

¹⁶ Se publică aici, cu titlul schimbat.

¹⁷ Înglobată în textul publicat în **AP**, IV, 2008, 2 (număr aflat, în zilele Colocviului, sub tipar.)

¹⁸ Se publică aici, cu un titlu ușor modificat.